

106. Vetlanda kyrka.

Pl. 77.

Litteratur: S. B. F. Jansson: Skrivelse till Riksantikvarien den 30/9 1953 (ATA), Uppländska, småländska och sörm-ländska runstensfynd (i: Fornvännen 1954) s. 16 f.

Äldre avbildning: Jansson: foto 1953 (ATA).

Stenen står rest på kyrkogården 2 m V om långhusets västra vägg 7 m ÖSÖ om tornets sydvästra hörn. Den påträffades den 9/9 1953 under restaureringsarbeten liggande i medeltidskyrkans södra långmur 70 cm under den nya kyrkans golv. Fyndplatsen befinner sig 3 m VSV om den nya kyrkans södra läktarpelare.

Stenen, vars hela höjd är 230 cm, mäter nu 190 cm över marken. Dess största bredd är 66 cm. Inskriften har undersökts och imålats av S. B. F. Jansson.

Inskrift:

: **santar** : **sati** : **iftir** : **iystin** : : **brupur sin**
 1 5 10 15 20 25 30

**Sandarr setti eptir Eysteinn, bróður sinn.*

Sandar satte (stenen) efter Östen, sin broder.

Till läsningen (enl. Janssons protokoll): »Ristningen är tydlig. Yttre ramlinje saknas delvis i stenens vänstra och högra kant. Inskriften börjar utan skiljetecken; detta består i denna inskrift genomgående av två punkter. Alla **a**- och **n**-runor ha dubbelsidiga långa bistavar. 11 **i** är ej stunget, ej heller 16 **i**. I 17 **y** finns mellan hst och bst en grund men markerad fördjupning av samma karaktär och djup som några av skiljetecknen. Runan bör sålunda uppfattas som stungen. 20 **i** är ej stunget. Skiljetecken finns såväl efter 21 **n** som före 22 **b** men saknas efter 27 **r** och 30 **n**.»

Det rsv. namnet **santar** *Sandarr* finns även i Sö 140 **santar** och Ög 32 och 147 **satar**. I senare källor är det svårt att skilja detta namn *Sandarr* från *Sander*, en kortform till det inlånade namnet *Alexander*. I SRP 1837 (år 1366) nämnes en *Heneka Sandarsmagher* i Linköping. Denne kallas i SRP 1800 (år 1353) *Hennekinus Sandersmagh*. En borgare i Stockholm på 1460-talet heter *Sandarus Leeksson* (*Script. rer. suec.* 3 s. 28).

Att 16–21 **iystin** liksom **iystin** U 323 återger ack.- resp. nom.-formen av *Eysteinn*, ej *Iósteinn*, göres sannolikt av stavningen med **y**. *Eysteinn* hör till de vanligaste nordiska namnen.

107. Vetlanda kyrkogård.

Litteratur: B 1016, L 1216. Ransakningarna 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 19; Palmskiöldska handskriftssamlingen (UUB) 301 s. 133; E. Dahlberg: Suecia antiqva et hodierna 3 (1717) pl. 99 nr 4; P. Dijkman: Historiske anmärkningar öfver och af en dehl runstenar (1723) s. 129; S. L. Gahm-Persson: Archivum Smolandicum (hs i UUB) 9 bl. 366; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); J. H. Wallman: Topographica Smolandiae (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 210; J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibliotek) 2 s. 134; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 181; Kyrkoinventarium 1828 (ATA); J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 39, Antiquarisk brevsamling (hs i KB) s. 356.

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1016; A. Stumxælius: teckning i Ransakningarna 1690, återgiven i Småländska hembygdsböcker 9 (1942) s. 200; kopparstick i Dahlbergs Suecia antiqva et hodierna 3; teckning i Gahm-Perssons aa.

Runstenen är nu försvunnen.

I *Ransakningarna* 1667 har denna sten ej alls uppmärksamats, men kyrkoherde A. Stumxælius meddelade i *Ransakningarna* 1690 en teckning av denna liksom av Sm 109, 110. Teckningarna av Sm 109 och 107 ha överskriften: »Widh Hwetlanda på kyrkiogården.» På Dahlbergs karta över Vittalä är denna sten nummer

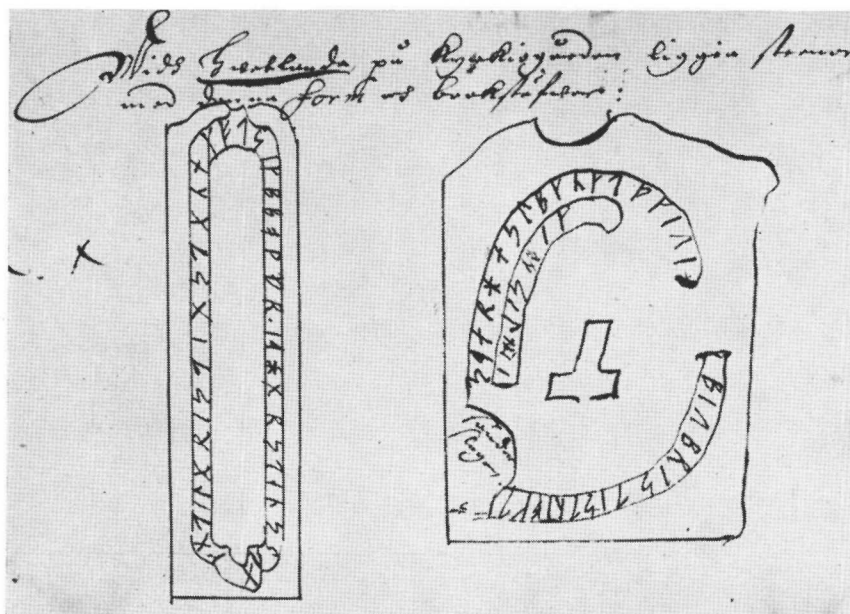

Fig. 61. Sm 109 och 107. Vetlanda. Efter teckning av A. Stumxælius.

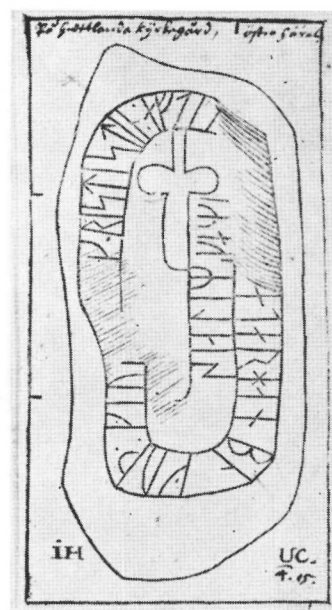

Fig. 62. Sm 107. Vetlanda kyrkogård. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1016.)

4 av dem, som äro avbildade i förgrunden. Den är där vänd upp och ned liksom på Stumxælius' teckning. Enligt Gahm-Persson låg stenen utmed östra kyrkogaveln. Den försvann sedan, när nya kyrkan byggdes 1797–1808.

Stenen har varit ca 160 cm hög och 75 cm bred, beräknat efter träsnittet i *Bautil*.

Inskrift (enligt *Archivum Smolandicum* 9):

biur · risti · stn afti ... starhasbkn kup kiuai sil as · a - mi
 1 5 10 15 20 25 30 35 40

Biórr reisti stein eptir ... Guð gefi sálu hans gaman (?).

Bjur reste stenen efter ... Gud give hans själ glädje(?).

Till läsningen: Enligt B 1016 lyder inskriften: **k·risti stin : afti - ... atarhanbn·guþ : giui siali m kami**; enligt *Ransakningarna* 1690: **biub risti stn ifkt starhaslbkn kt f kiui ai - sil - i**.

Av första ordet finns i *Bautil* blott sista runan, som är **k**, medan det enligt *Ransakningarna* 1690 här står **biub**, enligt *Archivum Smolandicum* **biur**. *Biurr* (bäver) finnes som binamn i fsv., *iohannis dicti biurss* DS 3572 (år 1341) från Östergötland. På västnordiskt område finnes *Biórr* både som binamn och dopnamn. — I den avslutande bönen kan med säkerhet urskiljas *Guð gefi* och därefter sannolikt *sálu hans*. Det **kami**, som avslutar inskriften i *Bautil*, kan vara ordet *gaman*. Jfr **guþ : givi : sial : hans : glæþi : ok : ro** Vg 144, **hans · sæl · haui · himinflæþi** (= *glæði*) Vg 121, GAUDIA [CE] LORUM : CUI. dET : DEUS : på en gravhäll i Skokloster från 1263 (S. Gardell: *Gravmonument från Sveriges medeltid* 1, 1937, nr 20).

Peringskiöld läser och tolkar: »Biur risti stin aftir ... Starkanben, gud givi Siali mik gammi. Biurr reste stenen efter Starkben, gud gifwe hans Siäl mycken glädje och gamman.»

